

в почти всички периодични издания на Българското теософско общество: сътрудник е в първия орган на обществото „Български теософски преглед“; през 1907–1908 г. е главен редактор на списание „Пътят“, редактира и списание „Общител на българските теософи“. От 1912 г. заедно с поета Иван Грозев издават и редактират списание „Теософия“, което с известни прекъсвания излиза до 1925 г.

Българското теософско общество е колективен член на Великата ложа на България. През 1926 г. Софроний Ников заедно с Иван Грозев, Стефан Николов и Никола Абаджиев основават първата смесена българска ложа „Богомил“ и той започва да редактира списание „Познай себе си“. По-късно редактира списанията „Звезда“ и „Мистичен път“.

След 9 септември 1944 г. Българското теософско общество е закрито, а Софроний Ников е осъден и вкаран в Пазарджишкия затвор заради проповедническата си дейност. Политическият затворник Константин Костов описва неговите последни години в затвора, на които той е свидетел:

„Софроний Ников, над 80 години, е с вид на пустинен отшелник. Проповядва единна световна църква, обходил Европа, живял в Индия, мисионер. Проповядва против войната, за мирен свят, популярен в България с проповеди и беседи, главно в читалище „Славянска беседа“. Обвинен от комунистическата власт, че организира религиозен интернационал и вкаран в затвора. За него се грижи изумяло момче от бургаските села, което като научава, че баща му е пребит и починал, защото не е влязъл в ТКЗС, погребва баща си и хвърля бомба върху паметника на Сталин в Бургас. Побърква се при изтезанията, осъден на 20 години затвор. Чудна е тази двойка: гаснецият старец, някогашно духовно светило и кроткия малоумник, преди въоръжен пазител на властта. Спят един до друг, хранят се от едно канче. Бившият милиционер се грижи за бай Софроний, като за бебе: мие го, повива го с одеалото...“³⁹⁷

10.6. Групова разработка „Колежани“ и съдебният процес „Бринк“

На 20 август 1953 г. майор Крушарски от Държавна сигурност утвърждава свалянето в архив на активна разработка „Подлец“, заведена срещу Андре Бринк, управляващ холандската легация в София:

³⁹⁷ Костов, Константин. Затворник К-89, с. 112.

„От проведените агентурно-оперативни мероприятия по разработката от 1947 г. до 1953 г. и от следствието по процеса „Бринк“ се установи, че той използвайки дипломатическия си имунитет е създавал връзки с лица, крайно реакционни към Народната власт, с цел създаване на шпионски гнезда, чрез които е събирал сведения от поверителен характер и ги е предавал на английското разузнаване. За тази му дейност е обявен за персона нон грата и е изгонен от страната.“³⁹⁸

Два месеца преди това, на 10 юни 1953 г. в 8 ч. и 20 мин. според рапорта на „Транзитната група“ от отделението по проследяване на ДС, Андре Бринк, заедно със семейството си, е заминал от Централна гара София за Холандия, изпратен от група от около 40 души дипломати и приятели³⁹⁹. Голяма част от най-близките приятели на дипломата обаче не са на гарата. Те вече са осъдени в съдебен процес, наречен оперативно от Държавна сигурност „процесът Бринк“⁴⁰⁰ (7–9 май 1953 г.), и с тежки присъди са хвърлени в затвора.

Андре Корнелиус Бринк е роден в Санкт Петербург по време на бягството на неговите родители от Октомврийската революция през 1917 г. в Русия. Баща му, Корнелис Бринк, холандец по рождение, е директор на „Шел“ в Санкт Петербург, а майка му е французояка. Пристигат в София, където се раждат трите сестри на Андре – Елизабет, Жанет и Вера. След години бащата заминава за Холандия. Майката, преподавател по френски език в Алианс Франсез, и децата остават в България, всички те са холандски граждани. Андре Бринк учи във Втора мъжка гимназия, завършва Френския колеж в София и дипломатическа школа в Холандия. Той е високо ерудиран и общителен, владее няколко чужди езика и има много приятели българи. Известен е и в спортните среди, тъй като е вратар на футболния отбор на Спортен клуб „Шипка“. Постъпва на работа в турската легация като преводач, а от 1947 г. е временно управляващ холандската дипломатическа мисия.

В тежките следвоенни години помага на съучениците си финансово и с продукти и често организира приеми за тях в дома си и в легацията, на които те канят и други свои приятели. Назначава на работа към легацията съученика си от колежа Филип Маринов, внук на бившия крупен индустриалец.

³⁹⁸ АКРДОПБГДСРСБНА, ф. II след., а.е. 1148, т. III, л. 187.

³⁹⁹ Пак там, л. 169.

⁴⁰⁰ Пак там, т. II, л. 303, справка относно „процеса Бринк“, състоял се на 7, 8 и 9 май 1953 г., София.

стриалец Калпазанов. Помага на много бивши хора да намерят препитание. Така попада в полезрението на Държавна сигурност, която му открива лична активна разработка „Подлец“.

„Андре Бринк е с реакционни политически убеждения. По характер е доста общителен, забавен в компании, акуратен и особено внимателен към по-висшестоящи от него чужди дипломатически представители. В ежеднезната си работа е бърз, инициативен и самостоятелен... По отношение на Бринк полицията преди 9 септември 1944 г. на два пъти е правила опити да го вербува за сътрудник, но той категорично е отказвал, още повече, че полицията не е разполагала с достатъчно компрометиращи материали.“

Държавна сигурност си поставя за цел той да бъде вербуван като агент и през 1951 г. е разработен план⁴⁰¹, по който започват да работят агентите „Шапкаря“, „Симовски“, „Кос“ – служител в холандската легация, „Графа“ – негов близък приятел, и информаторите „Смила“ и „Илия“. Организиран са подслушвателни мероприятия, проследяване, контрол на кореспонденцията му, но не се намира нищо, въз основа на което той да бъде компрометиран и принуден да сътрудничи. Тогава Държавна сигурност предприема сложна маневра – през декември 1952 г. започва груповата активна разработка „Колежани“, насочена срещу негови приятели и съученици от колежа, като нейни първи обекти са Филип Маринов, Иван Пърлев – радиотехник, в чиято работилница често се събират приятели, и Ганчо Кръстников – бивш търговец колекционер, син на крупен тютюно-търговец и приятел на Андре Бринк от детските години⁴⁰². Постепенно към групата са добавени и други заподозрени от приятелския кръг, а успоредно с груповата разработка, през януари 1953 г. е изготвен нов план за вербуването на Андре Бринк⁴⁰³. Държавна сигурност предвижда арест на неговата сестра Вера Трънкарова, служител в швейцарското посолство, вдовица с две деца – момче на 17 г., ученик, изключен от ДСНМ, и дъщеря на 19 г., работничка в бакелитова кооперация, с което той да бъде притиснат да сътрудничи:

⁴⁰¹ АКРДОПБГДСРСБНА, ф. II след., а.е. 1148, т. II, л. 28, предложение за вербовка на Андре Корнелиус Бринк, 5 април 1951 г.

⁴⁰² Пак там, т. IV, л. 1.

⁴⁰³ Пак там, а.е. 1148, т. II, л. 179–185.

„Имайки предвид компрометиращите данни за Вера Трънкарова, въз основа на които може да бъде осъдена, и от друга страна привързаността на брат ѝ спрямо нея, който би направил известна жертва за спасяването ѝ от затвора, предлагам Андре Бринк да бъде вербуван за агент и използван сред дипломатическия корпус от капиталистическите страни.“

В допълнение към този план, в началото на февруари 1953 г. е реализирана груповата разработка „Колежани“, по която са арестувани 28 души, предимно приятели и съученици на Бринк, почти всички с буржоазен произход, завършили американски и френски колежи, с обвинения за участие в шпионска група, събираща и предавала вражеска информация на чужди разузнавания с цел сваляне на народната власт.

След първите дни от арестуването им повечето от тях са вкарани за по 72 часа в карцер, тъй като отричат отправените обвинения. Започва конвейерно следствие, на което единият от арестантите, радиотехникът Иван Пърлев, не издържа и „признава“, че е организатор на шпионска мрежа, която предавала сведения на американското и английското разузнаване. Той се самообвинява като „осъзнат и напълно завършен националсоциалист, възприел фашистката идеология, участник в черна борса и агент на швейцарското разузнаване“. Слуховете от улицата и разговорите в неговата работилница или на маса се превръщат в тежки контрареволуционни заговори⁴⁰⁴. Следователят, който го разпитва, отбелязва: „В неговите показания има много противоречия. Те не са естествени. Не може да се разбере дали те са работили съзнателно или несъзнателно за американското разузнаване“.

Един от арестантите, продавач в оказионен магазин, „признава“:

*„С постъпването ми в оказионния магазин започна и моето лошо отношение към народната власт. Постоянни клиенти станаха бивши едри търговци, индустриалци, вносители и износители, изселени лица и др. Същите внесоха своя вражески дух и магазинът стана средище на сплетни, хули, политически коментари и мечти за реставрация на миналото“*⁴⁰⁵.

В резултат на това той започнал да дава сведения на американското разузнаване относно недоволството на хората от народната власт, състоя-

⁴⁰⁴ АКРДОПБГДСРБНА, ф. II след., а.е. 1148, т. IV.

⁴⁰⁵ Пак там, т. VIII, л. 135.

нието на ТКЗС, трудностите в икономиката, отношението на селяните към властта, които „преработвал в реакционен дух“.

Така Андре Бринк е превърнат в заложенник на арестуваните си приятели и на 23 април 1953 г. Държавна сигурност подхожда към неговата вербовка⁴⁰⁶. „Бринк беше уведомен, че сестра му, Вера Трънкарова, е арестувана от органите на Държавна сигурност за противонародна дейност. Органите са решили да поговорят с него преди да бъде решен окончателно въпроса, и ако той желае да ѝ помогне, да заповяда в МВР да поговорим.“

Андре Бринк отказва да отиде в МВР и иска среща на Колодрума в Борисовата градина, на която присъстват полковник Д. Мурджев – началник на Управление II на ДС, и неговият заместник полковник Б. Манов. Те му предлагат да стане агент на ДС, заплашвайки го със съдебните процеси срещу сестра му и срещу „агентурната му мрежа, която вече е снета“. Следва категоричен отказ, след което е „предупреден да помисли за положението на сестра си и да не вдига шум“.

Две седмици след това започва „съдебният процес Бринк“, станал публично известен като „холандския процес“, дипломатическите отношения между НРБ и Холандия са прекъснати, а Андре Бринк е обявен за персон нон грата. Подсъдимите са в окаяно физическо и морално състояние и „за да се подобри външния им вид се разрешава по-добра храна със средства на близките им или лични средства на арестантите. Почти всички са отпаднали и отслабнали при следствието и се нуждаят от лекарства и храна“.

На смърт са осъдени Филип Маринов и Филип Руевски (задочно), а Иван Пърлев и Ганчо Кръстников – на доживотен затвор, като и на четиримата е конфискувано цялото имущество.

Георги Патев, Христо Хайтов и Дио Любенов са осъдени на по 15 г. затвор; Христо Дремсизов, Стефан Трифонов и Димитър Каранджов – по 12 г. затвор; Александър Данев, Павел Коняров, Хованес Парсек Чилиян, Стефан Кривошиев, Стоян Дъров, Боян Баламезов, Георги Марков и Димитър Беров – по 10 г. затвор. Затворническите присъди са допълнени с конфискуване на имуществата им в различен размер и лишаване от права.

Петрана Руевска, домакиня, майка на две деца и съпруга на осъдения задочно на смърт Филип Руевски, който е избягал в Бразилия, е осъдена на пет години затвор, защото е „знаела и подпомагала мъжа си Филип Руевски да напусне страната нелегално. Получавала чрез Андре Бринк парични помощи от мъжа си от Бразилия, като същевременно се е поставила в услуга на чуждо разузнаване за да му служи като шпионин, посредством

⁴⁰⁶ Пак там, т. II, л. 233, рапорт за несъстояла се вербовка, 23 април 1953 г.

американския резидент Иван Пърлев, комуто е предавала сведения от политическо и стопанско естество“.

Николай Георгиев, брат на Петра Руевска, завършил френски колеж, по занятие счетоводител, също е включен в процеса и е осъден на три години затвор.

Впоследствие смъртната присъда на Филип Маринов и доживотните присъди на Иван Пърлев и Ганчо Кръстников са заменени с по 20 г. строг тъмничен затвор. Така грандиозната измислица на Държавна сигурност по разработката „Колежани“ и холандския процес завършва печално – 19 души, от които 12 са бивши офицери, високоинтелигентни хора, от състоятелни семейства преди „Девети“, невинно са осъдени общо на 229 години затвор, с конфискувани имущества, отнети права и разбити семейни съдби.

Осъдените изтърпяват ефективно по-голямата част от присъдите си и когато между България и Холандия започват да се правят стъпки за подобряване на отношенията в средата на 60-те години, те са пуснати от затворите. „Връчили им по една бележка, че били задържани неправомерно и им се връщат всички граждански права. Тези, които издържаха, излязоха като човешки руини“⁴⁰⁷.

10.6.1. Свидетелство:

План за „довеждане до признания“

Христо Хайтов е възпитаник на Американския колеж в София и юрист. Той е състезател по баскетбол, преподавател в Държавното висше училище за телесно възпитание (дн. Национална спортна академия) и треньор на „Левски“ (София), с който става шампион на България през 1942, 1945, 1946 и 1947 г. Арестуван е по колежанския процес с обвинение в шпионаж. Обвинен е също така, че е „водил вражески разговори с Иван Пърлев, но не признава никаква вина и мълчи по време на следствието“. За да бъде морално сломен, разобличен и осъден следователите по делото „Колежани“ разработват план, в който са предвидени най-различни мероприятия⁴⁰⁸. След престояване в карцер, обработка с камерна агентура и денонощно следствие, за моралното му разложение е подготвен сценарий, в който е включен, без да знае, неговият най-близък приятел и съученик от Американския колеж Георги Патов, който също не признава вина, но е слаб и болен от дългия престой в карцера. Преди да бъде направена очна

⁴⁰⁷ Атанасова, Елена. Когато вече не мълчим. София, Издателско ателие А6, 2000, с. 270.

⁴⁰⁸ АКРДОПБГДСРСБНА, ф. II след., а.е. 1148, т. IX, мероприятията относно довеждане до признания на подследствия Христо Димитров Хайтов.